ਪੋਪਟਰਾਵ ਵੈਂਕਟਰਾਵ ਪਾਟਿਲ

ਬਨਾਮ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2020 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1600)

14 ਫਰਵਰੀ, 2020

[ਐੱਸ. ਏ. ਬੋਬੜੇ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਃ ਆਰਟੀਕਲ. 226-ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਖੇਤਰ ਨਦੀ ਦੇ ਰੇਤ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ- ਉਸ ਨੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ-ਸਰਕਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੰਚਨਾਮੇ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੇਤ ਬਲਾਕਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਕਤ ਰੇਤ ਬਲਾਕਾਂ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਵਾਜਾਈ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਫੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਰਿਫੰਡ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾਃ ਆਮ ਤੌਰ' ਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ. 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋਵੇਗੀ- ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਵੈ-ਸੰਜਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ-ਭਾਵੇਂ ਤੱਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ. 226 ਪਟੀਸ਼ਨ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ-ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀਦਾਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ-ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ, ਰਿਫੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਿਫੰਡ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲ ਗਲਤ ਸੀ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ 789 789 ਦੀ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤਰਕਹੀਣ ਸੀ- ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੁਦ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ - ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਵਿਆਜ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਃ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾਃ 1. ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਪਲੱਬਧ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਧਨਸ਼ੀਲਤਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਨ। [ਪੈਰਾ 5,6][794 ਈ-ਐਚ] ਏਬੀਐਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਗਰੰਟੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ (2004) 3 ਐਸਸੀਸੀ 553-'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸਨ।

2. ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 62,26,085/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਚੱਕਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੰਚਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਕਤ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਕਲ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਕਤ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ 'ਤੇ, ਰਿਫੰਡ ਦੇਣ ਲਈ ਫਾਈਲ' ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲ ਗਲਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਿਫੰਡ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਇਨਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਰਕਮ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਖੁਦ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

[ਪੈਰਾ 7,8][794 ਜੀ-ਐਚ; 795 ਏ-ਐੱਫ]

3. ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 9,10][797 ਬੀ-ਈ]

ਅਰਬਨ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ, ਬੀਕਾਨੇਰ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (2010)

1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 512-ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

(2004) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 553 ਪੈਰਾ 5 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾਃ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2020 ਦੇ 1600.

ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 06.08.2018 ਤੋਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 2017 ਦੇ 8708. ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਐੱਸ. ਚੌਧਰੀ, ਯੋਗੇਸ਼ ਐੱਸ. ਕੋਲਟੇ, ਮਹੇਸ਼ ਪੀ. ਸ਼ਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਪਾਪਾਤਰਾਓ ਪਾਟਿਲ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਆਦਿੱਤਿਆ ਏ. ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਸਚਿਨ ਪਾਟਿਲ, ਵਕੀਲ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ.

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨਃ

ਜੱਜ 1. ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਸੁਣੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 6.8.2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬੰਬਈ ਵਿਖੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 2017 ਦਾ 8708 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

4. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨਃ

ਜਵਾਬਦੇਹ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਤਾਰਾ ਨੇ ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਰੇਤ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਲਈ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਲਈ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਗੱਟ ਨੰ. 956ਏ, ਪਲਾਟ ਨੰ. 2 ਪਿੰਡ ਰੇਥਾਰੇ ਖ਼ੁਰਦ, ਤਾਲੁਕਾ ਕਰਾਡ ਵਿਖੇ।

ਖੁਦਾਈ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਮਾਤਰਾ 8500 ਪਿੱਤਲ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ i.e. ਰੁਪਏ. 59,75,000/-, ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਂਡਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 3.1.2012 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ (1/4 ਵੀਂ) ਰਕਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ Rs.15,00,000/- ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 16.1.2012 ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। 44,83,500/- ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਾਗਤ ਲਈ 1,19,500/- ਰੁਪਏ। 1,23,085/- ਦਾ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੁੱਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਰੁਪਏ ਸੀ। 62,26,085/- ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਰੇਤ ਦਾ ਬਲਾਕ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 100 ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡ ਰੇਠੇਅਰ ਖ਼ੁਰਦ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਤ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਤਾਰਾ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਤਾਰਾ (ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 2 ਇੱਥੇ) ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਿਤੀ 11.6.2012 ਦੇ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਕਰਾਡ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ। 15.6.2012 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਰਕਲ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। (respondent No. 5 herein). ਉਸ ਨੇ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਚਨਾਮਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਕੋਈ ਖੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਕਰਾਡ-ਜਵਾਬ ਨੰ. 4, ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 9.8.2012 ਨੂੰ ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਤਾਰਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਰਾਡ-ਜਵਾਬ ਨੰ. 3, ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, 4.9.2012 ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਜਿਟ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਰੇਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਡੈਸਕ ਅਧਿਕਾਰੀ-ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 25.3.2014 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਕਈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 2017 ਦੇ 8708. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

5. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਵੈ-ਸੰਜਮ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਏਬੀਐਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਏਐਨਆਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਬਨਾਮ. ਐਕਸਪੋਰਟ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਗਰੰਟੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ. ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਓਰਸ. 1 ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈਃ

"19. ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਖ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਨਵੰਤ ਕੌਰ [(1969) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 769] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਿੱਟ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਤੱਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਤੱਥ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆਃ

"27. ਸਾਡੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨਃ

(ਓ) ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਾਧਨਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ।

(ਅ) ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(ਏ) ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਹਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

28. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਯੋਗਤਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਤਰਾਜ਼ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ। (ਵਰਲਪੂਲ ਕਾਰਪਨ ਦੇਖੋ। v. ਟ੍ਰੇਡ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰਾਰ [(1998) 8 ਐਸਸੀਸੀ 1]। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਉਪਲਬਧ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਧਨਸ਼ੀਲਤਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

6. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਪਲੱਬਧ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਧਨਸ਼ੀਲਤਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਹਨ।

7. ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਹੈ

ਰੁਪਏ. 62,26,085/- ਸਰਕਲ ਅਫਸਰ, ਕਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੰਚਨਾਮਾ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ. 5, ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਉਕਤ ਰੇਤ ਦੇ ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਕਰਾਡ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ. 4 ਨੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਮਿਤੀ 9.8.2012. ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਰਾਡ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ. 3 ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 4.9.2012 ਵਿੱਚ, ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਤਾਰਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤੀ, ਨੇ ਵੀ ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਤਾਰਾ ਵੱਲੋਂ 3.10.2012 ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਅਤੇ ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਪੱਤਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਚੋਲ ਵੀ ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦੀ ਅਸਲ ਫਾਈਲ ਉਸ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। 8. ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਰਕਲ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਕਤ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਰਿਫੰਡ ਦੇਣ ਲਈ ਫਾਈਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲ ਗਲਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਿਫੰਡ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਕਮ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਇਨਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਰਿਫੰਡ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਖੁਦ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। 9. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਰਬਨ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ, ਬੀਕਾਨੇਰ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨ ਲਾਲ 2 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"6. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਝੂਠੀਆਂ, ਵਿਅਰਥ, ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਤਕਨੀਕੀ (ਪਰ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ) ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

7. ਦਿਲਬਾਗ ਰਾਏ ਜੈਰੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ [(1974) 3 ਐਸਸੀਸੀ 554:1974 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 89] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਕੱ. ਅਬੂਬਕਰ ਕੇਸ [ਐਡੀ. : ਅਬੂਬਕਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1972 ਕੇਰ 103: ਆਈ. ਐਲ. ਆਰ. (1971) 2 ਕੇਰ 490:1971 ਕੇਰ ਐਲ. ਜੇ. 723], ਏ. ਆਈ. ਆਰ. ਪੀਪੀ. 107-08, ਪੈਰਾ 5)]:

"25. ... '5. ... ਰਾਜ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਈ ਆਮ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁੱਕ ਜਾਂ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੇਸ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਤ ਇਮਾਨਦਾਰ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਤਕਨੀਕੀ ਬਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਧਿਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਅਣਉਚਿਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਕਰਣ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਇੱਕ ਨੇਕ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੈਤਿਕ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਫ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੇ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖਾਕਾ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇੰਨਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਨੀਤੀ ਦੋਹਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਪਹਿਲ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਬਲਕਿ 1957 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। 8. ਮਦਰਾਸ ਪੋਰਟ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਹਾਇਮਨਸ਼ੂ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ [(1979) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 176] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆਃ)

"2. ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਕਨੀਕੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਬੇਸ਼ਕ, ਜੇ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ

ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦਾਅਵਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ।

9. ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਟੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ [(1985) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 737] ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਪੀ. 741, ਪੈਰਾ 3)

"3. ... ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਟੈਕਸ ਜਾਂ ਮਾਲੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

10. ਇਸ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੇਤ ਬਲਾਕ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

11. ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 6.8.2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਵਿਆਜ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 6% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਰਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- **ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।**

Advocate Shifa Kler